

# Những vấn đề pháp lý trong kỷ nguyên số

Dương Quỳnh Hoa\*

Nhận ngày 05 tháng 02 năm 2025. Chấp nhận đăng ngày 15 tháng 5 năm 2025.

**Tóm tắt:** Bài viết đề cập đến một số thách thức chính đối với hệ thống pháp lý và thực tiễn pháp lý trong thời đại kỹ thuật số, trong đó tập trung vào vấn đề về quyền tài phán trong không gian mạng, xét đến giá trị độc lập và bản chất tự điều chỉnh của nó. Bài viết cho rằng việc tiếp cận các vấn đề này thông qua lăng kính của quyền con người phổ quát có thể trở thành nền tảng để giải quyết các xung đột số hiện có cũng như những xung đột tiềm ẩn, đồng thời ngăn ngừa tội phạm mạng. Từ đó, tác giả đề xuất một khung pháp lý chung dựa trên cách tiếp cận đó và thảo luận các kịch bản giải quyết các vấn đề về quyền tài phán. Sau cùng, nghiên cứu cho rằng nên tập trung vào việc phòng ngừa và giảm thiểu hậu quả tiêu cực từ hoạt động của tất cả các chủ thể pháp lý.

**Từ khóa:** Kỷ nguyên số, quyền tài phán, tội phạm mạng, không gian mạng, quyền con người.

**Phân loại ngành:** Luật học

**Abstract:** The article discusses key challenges to the legal system and legal practices in the digital era, focusing on jurisdictional issues in cyberspace, considering its independent value and self-regulating nature. The article argues that addressing these issues through the lens of universal human rights can serve as a foundation for resolving both existing and potential digital conflicts while also preventing cybercrime. Accordingly, the author proposes a common legal framework based on this approach and explores various scenarios for addressing jurisdictional issues. Finally, the article suggests that efforts should be concentrated on preventing and mitigating the negative consequences arising from the activities of all legal entities.

**Keywords:** Digital era, jurisdiction, cybercrime, cyberspace, human rights.

**Subject classification:** Jurisprudence

## 1. Giới thiệu

Trong bối cảnh kỷ nguyên số, những chuyển biến mang tính chất nền tảng đang tác động sâu rộng đến thực tiễn pháp lý, cấu trúc xã hội và đời sống cá nhân; một bộ phận đáng kể hoạt động của các chủ thể pháp luật hiện nay được thực hiện trên không gian mạng hoặc có liên quan mật thiết đến việc sử dụng công nghệ thông tin. Công nghệ ngày nay là sản phẩm của quá trình số hóa của thực tiễn và quá trình sử dụng được hiện thực hóa nhờ hệ thống viễn thông và mạng máy tính. Chính sự liên kết này khiến các cá nhân có thể phải đối mặt với những hậu quả tiêu cực tiềm ẩn đối với quyền con người của mình, do hành vi của những người hoạt động trong các khu vực thuộc quyền tài phán khác nhau (Coccoli, 2017).

Bài viết này đề cập đến các thách thức chính đối với thực tiễn pháp lý và hệ thống pháp luật trong kỷ nguyên số, trọng tâm là các vấn đề về quyền tài phán, đặc biệt trong không gian mạng. Bài viết cho rằng, việc xem xét các vấn đề này thông qua lăng kính của phương pháp tiếp cận dựa trên quyền con người phổ quát có thể là chìa khóa giúp giải quyết các xung đột hiện hữu và tiềm ẩn. Để thực hiện bài viết, tác giả sử dụng các phương pháp như tiếp cận biện chứng và diễn giải làm nền tảng triết học chung để nghiên cứu các vấn đề trong quá trình phát triển của chúng. Bên cạnh đó là phương pháp phân tích hệ thống, phương pháp

---

\* Viện Nhà nước và Pháp luật, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.  
Email: dqhoa77@gmail.com

phân tích, tổng hợp và so sánh luật học, chủ yếu để xem xét các lý thuyết về quyền tài phán, các kịch bản giải quyết vấn đề quyền tài phán và các quy định pháp luật được sử dụng ở các quốc gia khác nhau. Ngoài ra, tác giả cũng tham khảo một số phán quyết của các tòa án có thẩm quyền nhằm minh họa việc áp dụng thực tế các lý thuyết về quyền tài phán cũng như một số kịch bản khả thi để giải quyết vấn đề về quyền tài phán.

## 2. Thách thức về pháp lý trong kỷ nguyên số

*Một là*, thách thức đầu tiên và nghiêm trọng hiện nay là vấn đề quyền tài phán, đặc biệt là việc giải quyết mối quan hệ giữa quyền tài phán quốc tế và quốc gia, các hoạt động xuyên biên giới và xử lý những hậu quả ngoài lãnh thổ. Thông tin dưới dạng dữ liệu, yếu tố then chốt của bất kỳ hoạt động nào trong thời đại số, không chỉ lưu chuyển trong không gian ảo mà còn được lưu trữ vật lý ở những nơi thuộc phạm vi quyền tài phán của một quốc gia cụ thể. Tuy nhiên, có nhiều rào cản trong việc xác định chính xác quyền tài phán và điều chỉnh pháp lý hiệu quả đối với một vụ việc cụ thể, trước hết là do thông tin thường được chuyển qua lãnh thổ của nhiều quốc gia; bên cạnh đó, năng lực kỹ thuật để điều chỉnh các hoạt động trong không gian mạng còn bị giới hạn cả về khách quan và chủ quan.

Các giới hạn khách quan được thể hiện: *thứ nhất* ở khối lượng thông tin khổng lồ. Sự bùng nổ thông tin trong kỷ nguyên số làm cho việc kiểm soát và quản lý thông tin trở nên khó khăn. Các quốc gia và tổ chức phải đối mặt với thách thức trong việc xử lý và phân tích lượng dữ liệu khổng lồ đó; *Thứ hai*, giới hạn khách quan thể hiện ở sự phân chia kỹ thuật số (digital divide). Sự chênh lệch về khả năng tiếp cận công nghệ số giữa các quốc gia và khu vực khác nhau làm gia tăng bất bình đẳng toàn cầu. Những quốc gia kém phát triển hơn thường bị thiệt thòi trong việc tiếp cận công nghệ tiên tiến, dẫn đến sự chênh lệch về kinh tế và xã hội; *Thứ ba*, giới hạn khách quan thể hiện ở sự thống trị về công nghệ. Các công ty công nghệ lớn thường nắm giữ vai trò quan trọng trong việc định hình không gian mạng, điều này có thể dẫn đến sự lạm quyền và thiếu minh bạch trong quản lý dữ liệu và thông tin; *Thứ tư* là sự xuất hiện nhanh chóng và khó dự đoán của các công cụ số mới. Công nghệ phát triển với tốc độ chóng mặt, dẫn đến việc các quy định pháp lý không thể theo kịp, tạo ra khoảng trống pháp lý và khó khăn trong việc kiểm soát.

Các giới hạn chủ quan thể hiện: *thứ nhất* ở sự miễn cưỡng của các quốc gia trong việc kiểm soát lãnh thổ. Một số quốc gia không muốn thực hiện kiểm soát chặt chẽ đối với các hoạt động trực tuyến, dẫn đến sự thiếu đồng bộ trong việc quản lý không gian mạng; *Thứ hai*, thiếu sự thống nhất giữa các tổ chức và doanh nghiệp từ các quốc gia khác nhau về các quy tắc cụ thể trong hoạt động kinh doanh trực tuyến dẫn đến sự phân mảnh trong các quy định pháp lý; *Thứ ba*, một số tổ chức, cá nhân vẫn mong muốn lợi dụng sự thiếu hiệu quả của các quy định pháp lý hiện hành và mức độ kiểm soát thấp đối với môi trường trực tuyến.

*Hai là*, thách thức liên quan đến việc chia sẻ trách nhiệm đối với các hoạt động do các cá nhân hoặc pháp nhân thực hiện hoặc làm trung gian trên không gian mạng. Về lý thuyết, các chủ thể trách nhiệm này chủ yếu là các quốc gia, cá nhân và pháp nhân. Tuy nhiên, việc xác định chủ thể chịu trách nhiệm trong từng trường hợp cụ thể, mức độ trách nhiệm và luật áp dụng đang ngày càng trở nên khó khăn hơn do tính chất toàn cầu của các hoạt động trực tuyến. Khi các tập đoàn lớn có công ty mẹ, trụ sở chính hoặc công ty liên kết ở các quốc gia có hệ thống pháp luật khác nhau, các vấn đề về xác định danh tính và thẩm quyền tài phán càng trở nên phức tạp.

*Ba là*, thách thức trong việc cân bằng và bảo vệ quyền con người trong không gian mạng. Các hành vi trong không gian mạng, dù là trực tiếp hay gián tiếp đều có thể ảnh hưởng đến tất cả các chủ thể và hậu quả của các hành vi đó rất khó lường. Ví dụ, sự phân biệt đối xử bằng thuật toán, sự gia tăng bất bình đẳng toàn cầu do khoảng cách số, sự cực đoan hóa quan điểm

do phát ngôn thù địch trực tuyến... Trong không gian mạng, việc cân bằng giữa tự do ngôn luận và an ninh mạng là một thách thức lớn. Các quốc gia cần phải xây dựng các quy định pháp lý để bảo vệ quyền con người, đồng thời ngăn chặn các hành vi vi phạm pháp luật. Các công ty công nghệ lớn cũng sẽ đóng vai trò quan trọng trong việc quản lý không gian mạng, nhưng họ cũng phải đối mặt với sự xung đột giữa các quy định pháp lý khác nhau từ các quốc gia.

Bốn là, trong kỷ nguyên số, vấn đề áp dụng pháp luật cũng trở nên cấp thiết. Thách thức đầu tiên trong việc áp dụng pháp luật đó là việc áp dụng luật quốc tế trong không gian mạng gặp nhiều khó khăn do tính chất xuyên biên giới của không gian này. Các quốc gia hiện nay đang nỗ lực mở rộng thẩm quyền pháp lý của mình đối với các hoạt động trực tuyến, nhưng điều này lại dẫn đến xung đột và sự chồng chéo về thẩm quyền do bản chất phi tập trung và cấu trúc linh hoạt của không gian mạng mâu thuẫn với phương pháp điều chỉnh pháp lý vốn rất chặt chẽ (La Chapelle & Fehlinger, 2016: 9). Thứ hai, thách thức trong việc xác định thể nào là một cuộc tấn công mạng hoặc xung đột mạng vẫn còn là một vấn đề phức tạp, đòi hỏi sự nghiên cứu kỹ lưỡng và áp dụng cẩn trọng các quy tắc luật chiến tranh vào không gian mạng.

### 3. Lý thuyết về quyền tài phán và vấn đề không gian mạng

Kỷ nguyên số có thể được mô tả là một kỷ nguyên mà mọi khía cạnh của cuộc sống con người chủ yếu dựa trên thông tin (Pathak, 2016: 18). Tuy nhiên, điều cốt yếu không chỉ nằm ở vai trò trung tâm của thông tin trong mọi hoạt động, mà còn ở thực tế rằng: (i) Các thông tin dưới dạng dữ liệu được lưu trữ, truyền tải và thay đổi với khối lượng khổng lồ và vượt ra ngoài khả năng kiểm soát của các thiết chế truyền thống; (ii) Phần lớn hoạt động đó diễn ra trong không gian mạng.

Sự phát triển của không gian mạng không dựa trên ranh giới vật lý hay vị trí của các chủ thể pháp lý. Trong khi đó, việc điều chỉnh pháp lý và lý thuyết về quyền tài phán lại gắn liền với các quốc gia và các chủ thể pháp lý có vị trí địa lý cụ thể rõ ràng, từ đó nảy sinh vấn đề xác định quyền tài phán. Những thảo luận xoay quanh vấn đề xác định quyền tài phán này không phải là mới nhưng cho đến nay vẫn chưa có tiến triển đáng kể. Thêm vào đó, các khó khăn cũng phát sinh trong việc xác định chính xác “vấn đề quyền tài phán” là gì, vì thiếu một định nghĩa rõ ràng dẫn đến việc điều chỉnh Internet thường bị xem là không khả thi về mặt thực tiễn hoặc thiếu tính hợp pháp về mặt quy chuẩn (Perloff Giles, 2018: 192). Ngoài ra, các quan điểm về giải pháp khả thi cũng thay đổi khi bối cảnh của môi trường trực tuyến và nhận thức của thế giới thay đổi.

Một thập kỷ trước, các đề xuất đã được đưa ra để coi không gian mạng như một không gian quốc tế thứ tư, tương tự cách điều chỉnh các khu vực như Nam cực, không gian vũ trụ và vùng biển quốc tế - tức là các khu vực không thuộc quyền tài phán lãnh thổ của bất kỳ quốc gia nào (Menthe, 1998: 101-102; Wilske & Schiller, 1997: 175). Mặc dù xác định quyền tài phán theo lãnh thổ là phương pháp cơ bản và được chấp nhận rộng rãi nhất trong việc thực thi quyền tài phán, nhưng sự phát triển của không gian mạng phi tập trung có thể làm thay đổi mô hình này. Điều này có thể gây ra sự nghi ngờ về tính hợp lý của học thuyết quyền tài phán theo lãnh thổ trong kỷ nguyên số (Maillart, JB., 2019: 376). Bên cạnh đó, không giống như các khu vực nêu trên, không gian mạng về bản chất không có lãnh thổ hay biên giới; nó là một không gian ảo do con người tạo ra, dựa trên sự tương tác và đan xen giữa các hoạt động trên mạng của con người, được hỗ trợ bởi cơ sở hạ tầng mạng (Xinmin, 2016: 125). Không gian mạng về cơ bản đã làm giảm tầm quan trọng của vị trí vật lý là cơ sở cho việc xác định quyền tài phán, các giao dịch trong không gian mạng, nói chính xác là không diễn ra ở bất kỳ địa điểm hay khu vực tài phán cụ thể nào (Denis T. Rice, 2000: 585). Vấn đề đặt ra trước pháp luật hiện nay không phải là việc xác định các giao dịch trực tuyến diễn ra ở không gian ảo nào mà khó khăn nằm ở chỗ các tương tác trên Internet có thể diễn

ra ở mọi nơi và chịu sự điều chỉnh của nhiều hệ thống pháp luật khác nhau. Do đó, những quan điểm hiện đại về việc áp dụng lý thuyết quyền tài phán vào không gian mạng có thể tập trung vào giá trị độc lập của không gian mạng và tính tự điều chỉnh của nó. Giá trị độc lập của không gian mạng đặt ra câu hỏi về cách không gây tổn hại đến quyền con người và lợi ích hợp pháp của các chủ thể pháp lý khi giải quyết các vấn đề về quyền tài phán. Trong khi đó, tính tự điều chỉnh xác định cách thức giải quyết vấn đề dựa trên sự tự chủ trong việc sử dụng các công cụ pháp lý phi truyền thống. Tuy nhiên, các công cụ pháp lý truyền thống lẫn những lý thuyết táo bạo nhất đều không thể theo kịp sự phát triển nhanh chóng của công nghệ, đặc biệt là công nghệ số.

Bất kể không gian mạng là gì, khi có quá nhiều hệ thống luật quốc gia khác nhau với các cách tiếp cận khác biệt trong việc điều chỉnh không gian mạng thì dường như khó có thể đạt được thỏa thuận về các tiêu chuẩn chung và xây dựng một cơ chế áp dụng thống nhất ở tất cả các quốc gia. Tuy nhiên, chúng ta có thể hy vọng rằng nhân loại vẫn có một khuôn khổ hoạt động chung, đó chính là quyền con người.

#### **4. Cách tiếp cận quyền con người và sự cân bằng quyền con người**

Quyền con người có thể trở thành thước đo công lý và là tiêu chí để xác định quyền tài phán trong không gian mạng. Khi xem xét cách tiếp cận dựa trên quyền con người trong bối cảnh bảo vệ quyền riêng tư, một học giả cho rằng, các công ước về quyền con người được áp dụng cho tất cả hoặc phần lớn các hoạt động giám sát nước ngoài, bao gồm cả việc thu thập thông tin và dữ liệu cá nhân của hàng triệu người (Milanovic, M., 2015: 140). Nếu chúng ta lấy cách tiếp cận dựa trên quyền con người làm nền tảng thì những mâu thuẫn có thể được giải quyết dựa trên một khung chung, tập trung vào các câu hỏi sau: (i) Cách thức điều chỉnh pháp lý trong một hệ thống pháp luật cụ thể ảnh hưởng như thế nào đến các quyền cơ bản của con người? (ii) Nó có bảo vệ quyền con người trong môi trường trực tuyến cũng như môi trường ngoại tuyến không? (iii) Các yêu cầu của quyền cơ bản được xem xét như thế nào khi lựa chọn luật áp dụng và quyền tài phán? (iv) Trong trường hợp có tranh chấp về quyền tài phán, liệu việc lựa chọn quyền tài phán cụ thể có góp phần bảo vệ quyền lợi hay ngược lại, tạo ra nguy cơ vi phạm quyền lợi của họ? (v) Các công cụ pháp lý áp dụng đảm bảo tôn trọng quyền con người của các chủ thể phi nhà nước như thế nào?

Đồng thời, để áp dụng khuôn khổ này, cần xem xét vấn đề xung đột giữa các quyền, đòi hỏi một sự cân bằng động. Mâu thuẫn truyền thống giữa quyền tự do và quyền an ninh trở nên đặc biệt gay gắt trong kỷ nguyên số. Ví dụ, quyền tự do biểu đạt có thể xung đột với quyền riêng tư hoặc cấm phân biệt đối xử. Nếu sự hiểu biết về các quyền này khác nhau giữa các hệ thống pháp luật thì việc duy trì sự cân bằng này sẽ càng trở nên phức tạp.

Nếu chúng ta lấy ví dụ về việc điều chỉnh pháp lý đối với phát ngôn thù địch, cho dù đó là các tuyên bố hoặc việc lan truyền những phát ngôn đó trên không gian mạng thì cách tiếp cận của Mỹ và châu Âu có sự khác biệt đáng kể. Cách tiếp cận của Mỹ cho rằng việc loại bỏ những phát ngôn thù địch khỏi phạm vi pháp luật sẽ không cho phép thảo luận và nghiên cứu về các vấn đề còn gây tranh cãi. Theo quan điểm này, sự không khoan dung trong phát ngôn cho dù có hại nhưng đó là cái giá mà xã hội phải trả để bảo đảm quyền tự do ngôn luận. Trong khi đó, cách tiếp cận của châu Âu lại ủng hộ việc cần có các hạn chế hợp lý và tương xứng đối với tự do ngôn luận nhằm bảo vệ sự bình đẳng, không phân biệt đối xử và sự chung sống trong một xã hội đa văn hóa.

Tại Mỹ, hầu hết các hình thức phát ngôn thù địch đều được bảo vệ, và các nỗ lực nhằm hạn chế nó thường bị Tòa án tối cao bác bỏ. Một phát ngôn chỉ được coi là tội phạm khi nó trực tiếp gây ra bạo lực hoặc thiệt hại. Trong vụ kiện Snyder v. Phelps, Tòa án Tối cao Mỹ đã ra phán quyết rằng cộng đồng tôn giáo Westboro Baptist Church có quyền tổ chức biểu tình

với các biểu ngữ mang nội dung thù địch tại nơi công cộng, ngay trước nghĩa trang nơi tổ chức tang lễ cho một người lính (Supreme Court of the United States, 2011). Phán quyết này đã gây ra nhiều tranh cãi, một bộ phận xã hội cho rằng việc trừng phạt những người biểu tình sẽ đồng nghĩa với việc xâm phạm các quyền tự do cơ bản, ngay cả những phát ngôn gây xúc phạm cũng cần được bảo vệ để duy trì thảo luận công khai về các vấn đề xã hội quan trọng.

Trong một vụ tranh chấp giữa công ty Yahoo! của Mỹ và tổ chức Ligue Internationale Contre le Racisme et l'Antisémitisme (Liên minh Quốc tế Chống phân biệt chủng tộc và Chống bài Do Thái) của Pháp, Tòa phúc thẩm Liên bang Khu vực 9 của Hoa Kỳ đã tuyên bố rằng các lệnh của Pháp không thể thi hành tại Mỹ vì việc thực thi các lệnh này sẽ vi phạm Tu chính án thứ nhất của Hiến pháp Hoa Kỳ (United States Court of Appeals for the 9th Circuit, 2006). Trong vụ việc này, phía Pháp yêu cầu Yahoo! cấm người dùng truy cập một trang đấu giá trực tuyến bán các đồ vật liên quan đến Đức quốc xã trên nền tảng của Yahoo! tại Pháp. Theo quan điểm của Hoa Kỳ, dù nội dung được tải xuống và xem tại Pháp, nhưng nó không thuộc phạm vi điều chỉnh của pháp luật Pháp về cấm phát ngôn thù địch trên Internet.

Ngược lại, luật pháp châu Âu có những quy định nghiêm ngặt hơn về phát ngôn thù địch và trách nhiệm pháp lý đi kèm cũng nghiêm khắc hơn. Thêm vào đó, có một số vấn đề trong nhiều hệ thống pháp luật mà ở đó sự cân bằng giữa các quyền trở thành vấn đề nhạy cảm. Trong vụ kiện Garaudy v. France, Tòa án Nhân quyền châu Âu (ECHR) đã xác nhận rằng việc phủ nhận cuộc diệt chủng Holocaust là một hình thức phát ngôn không được bảo vệ theo quyền tự do ngôn luận được quy định tại Điều 10 của Công ước Bảo vệ nhân quyền và các quyền tự do cơ bản (European Court of Human Rights, 2003).

Hiện nay, rất khó để dự đoán tác động tiêu cực gián tiếp của nhiều hành động trong không gian mạng. Đồng thời, nhiều vấn đề trong kỷ nguyên số đang trở thành vấn đề mang tính toàn cầu. Do đó, những tác động tiêu cực nêu trên có thể mang tính toàn cầu. Điều này được minh họa rõ nét bởi các tác động xấu trực tiếp, chẳng hạn như tội phạm mạng.

### **5. Tội phạm mạng - Vấn đề mang tính toàn cầu trong kỷ nguyên số**

Trong những năm gần đây, tội phạm mạng đã trở thành một chủ đề được quan tâm ngày càng nhiều. Khi quá trình số hóa lan rộng, vấn đề này càng trở nên phổ biến hơn. Tội phạm mạng thường có tính chất xuyên biên giới với các hành vi được thực hiện từ một quốc gia nhưng có tác động đến nhiều quốc gia khác. Ví dụ, một cuộc tấn công mạng có thể được thực hiện từ Nga nhưng nhắm vào các hệ thống máy tính ở Hoa Kỳ gây ra thiệt hại nghiêm trọng cho các tổ chức và cá nhân.

Mặc dù có thể khẳng định rằng mọi quốc gia, bất kể hệ thống pháp luật nào, “đều phải có đủ khả năng lập pháp và tư pháp để đấu tranh chống lại tội phạm mạng, và các luật này cần phải hài hòa giữa các quốc gia, vì chúng bảo vệ lợi ích chung” (Al-Hait, 2014: 83), nhưng trên thực tế lại có nhiều mâu thuẫn nảy sinh. Những mâu thuẫn này là hệ quả của các vấn đề như thiếu sự đồng thuận toàn cầu về định nghĩa thế nào là tội phạm mạng, hành vi nào bị coi là tội phạm mạng, thiếu cơ chế và quy trình phối hợp, thiếu các hiệp ước và văn bản pháp lý quốc tế về dẫn độ, điều tra chung và các hình thức hợp tác khác nhằm đối phó với tính chất đặc thù của tội phạm mạng, cũng như theo kịp tốc độ phát triển nhanh chóng của lĩnh vực vô cùng phức tạp này.

Không có sự đồng thuận về các cách tiếp cận để hiểu và điều chỉnh các vấn đề về tội phạm mạng, nhưng rõ ràng bản chất của loại tội phạm này và nói chung là các hoạt động chủ yếu sử dụng công cụ kỹ thuật số và/hoặc được thực hiện trực tuyến không phù hợp với những hiểu biết và khuôn khổ điều chỉnh pháp lý truyền thống. Ngay cả những tác giả ủng hộ quan điểm rằng có thể áp dụng các nguyên tắc quyền tài phán truyền thống đối với tội phạm mạng cũng thừa nhận rằng điều này sẽ dẫn đến xung đột về quyền tài phán. Họ cũng

công nhận rằng “tội phạm mạng có thể được xem xét dựa trên vị trí tác động hoặc vị trí của thủ phạm hoặc nạn nhân” (Brenner & Koops, 2004: 44), điều này lại đưa chúng ta trở lại câu hỏi về vị trí của tội phạm. Có quan điểm đề xuất về việc giải quyết vấn đề quyền tài phán đối với tội phạm mạng thông qua áp dụng quyền tài phán phổ quát và nguyên tắc công lý hình sự bổ sung (Jiménez, 2015; Ajayi, 2016), do tính chất xuyên quốc gia cũng như mức độ gây hại lớn của loại tội phạm này. Ngoài ra, còn có đề xuất giải quyết vấn đề này ở cấp độ cộng đồng quốc tế. Cụ thể, trong khuôn khổ Liên Hợp Quốc, tổ chức này cần dẫn đầu, không chỉ khuyến khích các quốc gia thành viên xây dựng luật quốc gia trong lĩnh vực quan trọng này mà còn cần nhanh chóng đưa ra một luật mẫu để hỗ trợ cho quá trình này, mang lại sự thống nhất trong các luật quốc gia về quyền tài phán trên không gian mạng” (Kush, 2017: 102). Nhìn xa hơn, chúng ta có thể xem đây là một phần của các cách tiếp cận toàn cầu nhằm giải quyết các vấn đề quyền tài phán, mà thường tập trung vào Liên Hợp Quốc và khuôn khổ pháp lý được đề xuất ở cấp độ điều chỉnh mang tính phổ quát này.

Sự phức tạp trong việc đấu tranh chống lại loại tội phạm này trong thế giới ngày nay và hiệu quả của khuôn khổ pháp lý tiềm năng phản ánh những thách thức chính của kỷ nguyên số. Đặc biệt, một mối đe dọa mới có thể có phạm vi toàn cầu là sự xuất hiện của các công cụ tiên tiến và tự động hóa đã lấp đầy khoảng trống do thiếu chuyên gia có trình độ cao cần thiết đã tiến hành tấn công mạng và xâm nhập mà không bị trừng phạt. Vì vậy, ngày nay để khai thác lỗ hổng của các công cụ kỹ thuật số, chỉ cần sử dụng các công cụ kỹ thuật số khác mà không cần đến các chuyên gia công nghệ thông tin. Trong một nghiên cứu về những hướng đi mới trong nghiên cứu tội phạm mạng, Adam M. Bossler và Tamar Berenblum nhấn mạnh rằng trọng tâm nghiên cứu tội phạm mạng ngày nay đã chuyển sang việc xem xét liệu các lý thuyết về tội phạm truyền thống có thể áp dụng tương tự đối với tội phạm mạng hay không (Adam M. Bossler và Tamar Berenblum, 2019).

## **6. Kịch bản giải quyết vấn đề quyền tài phán trong kỷ nguyên số**

Các kịch bản giải quyết vấn đề quyền tài phán trong kỷ nguyên số vừa yêu cầu tăng cường tính độc lập nhưng đồng thời lại nhấn mạnh sự hợp tác của tất cả các bên liên quan. Một phần trách nhiệm được đề xuất chuyển giao cho những người sử dụng tài nguyên không gian mạng. Cụ thể, có đề xuất rằng cộng đồng mạng cần có trách nhiệm hơn trong việc giám sát những nội dung phát tán trên hệ thống (Gilden, 2000: 159). Điều này phù hợp với kỳ vọng về việc điều chỉnh độc lập, tự điều chỉnh của không gian mạng và các tương tác được trung gian qua các công cụ kỹ thuật số. Có đề xuất rằng cần tiếp tục nỗ lực: (i) xây dựng các luật quốc tế đồng bộ liên quan đến Internet; (ii) tăng cường tự điều chỉnh bởi các nhà cung cấp dịch vụ và người sử dụng; và (iii) nâng cao hiểu biết của các nhà lập pháp về cách thức hoạt động của Internet và World Wide Web” (Gilden, 2000: 160). Khi những khó khăn trong quản lý không gian mạng đã trở thành vấn đề hệ thống và gia tăng sự căng thẳng, cần tiếp tục sử dụng các công cụ như nỗ lực đa phương, hiệp định song phương và các tương tác không chính thức giữa các bên công và tư xuyên biên giới (La Chapelle & Fehlinger, 2016: 10). Dù theo bất kỳ cách nào, những gì chúng ta gọi là không gian mạng đang ngày càng phụ thuộc vào nguồn lực và nỗ lực chung, mang cấu trúc toàn cầu và tính chất phổ biến, do đó sẽ cần đến sự điều chỉnh linh hoạt và hợp tác hiệu quả.

Có thể chia các cách tiếp cận giải quyết vấn đề quyền tài phán trong kỷ nguyên số thành ba nhóm chính:

*Cách tiếp cận toàn cầu.* Một số học giả và tổ chức quốc tế đề xuất rằng không gian mạng nên được quản lý thông qua một khung pháp lý toàn cầu. Tuy nhiên, việc xây dựng một khung pháp lý toàn cầu đòi hỏi sự đồng thuận cao giữa các quốc gia, điều này là rất khó khăn do sự khác biệt về lợi ích và quan điểm pháp lý.

*Cách tiếp cận phân mảnh.* Trong bối cảnh thiếu sự đồng thuận toàn cầu, các quốc gia có thể hợp tác theo khu vực hoặc nhóm các quốc gia có chung lợi ích để xây dựng các quy định pháp lý riêng. Các tiếp cận này có thể linh hoạt hơn nhưng cũng dẫn đến sự phân mảnh trong quản lý không gian mạng, gây khó khăn cho việc thực thi pháp luật xuyên biên giới.

*Cách tiếp cận quốc gia.* Mỗi quốc gia có thể tự xây dựng và áp dụng các quy định pháp lý riêng để quản lý không gian mạng. Tuy nhiên, cách tiếp cận này có nhiều hạn chế, đặc biệt khi các hoạt động trực tuyến có tính chất xuyên biên giới và không thể bị giới hạn bởi phạm vi lãnh thổ.

Có thể thấy rằng, không có cách tiếp cận nào chiếm ưu thế tuyệt đối - mỗi cách đều có ưu và nhược điểm nhất định. Cho đến nay, việc điều chỉnh và áp dụng pháp luật đối với việc sử dụng công nghệ thông tin và các hoạt động trong không gian mạng vẫn giống như một bài toán cân bằng đầy thách thức. Ví dụ, vụ việc Google LLC v. Commission nationale de l'Informatique et des Libertés liên quan đến quyền được lãng quên trong khung pháp lý của Liên minh châu Âu, Tòa án công lý châu Âu đã phán quyết rằng quyền được lãng quên chỉ áp dụng trong phạm vi lãnh thổ Liên minh châu Âu và không áp dụng đối với các kết quả tìm kiếm bên ngoài EU (Court of Justice of the European Union, 2019). Điều này cho thấy sự phức tạp trong việc áp dụng các quy định pháp lý xuyên biên giới.

Nhiều tranh chấp về quyền tài phán có vẻ như gây ra những xung đột gay gắt, nhưng thực tế lại không đi đến kết quả rõ ràng. Vụ kiện United States v. Microsoft Corp liên quan đến việc truy cập dữ liệu được lưu trữ trên đám mây của Microsoft tại Ireland. Tòa án tối cao Hoa Kỳ đã không đưa ra phán quyết cuối cùng do sự thay đổi trong luật pháp, nhưng vụ việc này đã cho thấy sự phức tạp trong việc xác định thẩm quyền pháp lý đối với dữ liệu được lưu trữ xuyên biên giới (Supreme Court of the United States, 2018). Do đó, cho dù áp dụng bất kể cách tiếp cận nào thì các bên liên quan cần tập trung vào việc phòng ngừa và giảm thiểu hậu quả tiêu cực của các hoạt động trong không gian mạng. Điều này đặc biệt quan trọng đối với những hoạt động diễn ra trực tuyến hoặc liên quan chặt chẽ đến việc sử dụng công nghệ thông tin.

## 7. Kết luận

Thẩm quyền tài phán đang trở thành vấn đề được quan tâm đặc biệt ở cấp quốc tế do những tác động tiêu cực của việc áp dụng các quy định pháp lý truyền thống trong bối cảnh công nghệ toàn cầu hiện nay. Những ảnh hưởng trực tiếp và gián tiếp của các hoạt động trên không gian mạng có thể xảy ra với mức độ tiêu cực không lường trước được, và mức độ tiêu cực đó có thể tăng lên do tính toàn cầu của môi trường trực tuyến. Một cách tiếp cận dựa trên quyền con người và một khung pháp lý phổ quát có thể cung cấp cơ sở để giải quyết các xung đột hiện có và cả những xung đột tiềm ẩn. Các kịch bản để giải quyết các vấn đề về quyền tài phán dựa trên các cách tiếp cận: (i) Toàn cầu (tập trung nhấn mạnh ý tưởng về một khung pháp lý toàn cầu duy nhất và một cơ chế điều chỉnh phổ quát); (ii) Phân mảnh (xem xét khả năng có một khung pháp lý duy nhất (hoặc một tập hợp các thỏa thuận) và chủ yếu dựa vào các cơ chế khu vực); và (iii) Quốc gia (mỗi hệ thống pháp luật quốc gia xây dựng khung pháp lý của mình để đối phó với các mối đe dọa của thời đại số). Các nỗ lực của các bên liên quan cần tập trung vào việc phòng ngừa và giảm thiểu hậu quả tiêu cực do hoạt động của các chủ thể pháp lý gây ra, đặc biệt là các hoạt động diễn ra trong không gian mạng hoặc có liên quan chặt chẽ đến việc sử dụng công nghệ thông tin.

## Tài liệu tham khảo

Ajayi, E. F. G. (2016). Challenges to Enforcement of Cyber-Crimes Laws and Policy. *Journal of Internet and Information Systems*. 6 (1). 1-12. DOI: 10.5897/JIIS2015.0089.

Al-Hait, A. A. S. (2014). Jurisdiction in Cybercrimes: A Comparative Study. *Journal of Law, Policy and Globalization*. 22. 75-83.

Bossler, A. M. & Berenblum, T. (2019). Introduction: new directions in cybercrime research. *Journal of Crime and Justice*, 42 (5). 495-499. DOI: <https://doi.org/10.1080/0735648X.2019.1692426>

Brenner, S. W. & Koops, B.-J. (2004). Approaches to Cybercrime Jurisdiction. *Journal of High Technology Law*, 4 (1). 2-46.

Coccoli, J. (2017). *The Challenges of New Technologies in the Implementation of Human Rights: An Analysis of Some Critical Issues in the Digital Era*. *Peace Human Rights Governance*, 1 (2). 223-250. DOI: <https://doi.org/10.14658/pupj-phrg.2017-2-4>

Court of Justice of the European Union. (2019). Case “Google LLC, successor in law to Google Inc. v. Commission Nationale de l’Informatique et des Libertés”. Judgment of the Court of Justice of the European Union (Grand Chamber) of 24-IX-2019. C-507/17. ECLI:EU:C:2019:772.

Denis T. Rice (2000). Jurisdiction in Cyberspace: Which Law and Forum Apply to Securities Transactions on the Internet , 21 U. Pa. J. Int’l L. 585. Available at: <https://scholarship.law.upenn.edu/jil/vol21/iss3/5>

European Court of Human Rights. (2003). Case “Garaudy v. France”. Decision of the European Court of Human Rights. n° 65831/01. ECHR 2003IX.

Gilden, M. (2000). Jurisdiction and the Internet: the «Real World» Meets Cyberspace. *ILSA Journal of International & Comparative Law*. 7. 149-160

Jiménez, W. G. (2015). Rules for Offline and Online in Determining Internet Jurisdiction. Global Overview and Colombian cases. *International Law, Revista Colombiana de Derecho Internacional*. 26. 13-62. DOI: <http://dx.doi.org/10.11144/Javeriana.ill5-26.rood>

Kush, K. (2017). Emergence of Cyber Crimes: A Challenge for the New Millennium. *Bharati Law Review*, 2017 (2), 86-103.

La Chapelle, B., & Fehlinger, P. (2016). Jurisdiction on the Internet: How to Move Beyond the Legal Arms Race. *CyFy Journal*. 3. 8-14.

Maillart, J.B. (2019). The Limits of Subjective Territorial Jurisdiction in the Context of Cybercrime. *ERA Forum, Journal of the Academy of European Law*. 19. 375 390. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12027-018-0527-2>

Menthe, D. C. (1998). Jurisdiction in Cyberspace: A Theory of International Spaces. *Michigan Telecommunications and Technology Law Review*. 4. 69-103.

Milanovic, M. (2015). Human Rights Treaties and Foreign Surveillance: Privacy in the Digital Age. *Harvard International Law Journal*. 56 (1). 82-146

Pathak, J. P. (2016). Digital Age 2.0 and Its Challenges on Media Ethics. *Journal of Humanities and Social Science*. 21 (1). 18-24. DOI: 10.9790/0837-21111824

Perloff Giles, A. (2018). Transnational Cyber Offenses: Overcoming Jurisdictional Challenges. *The Yale Journal of International Law*. 43. 191-227.

Supreme Court of the United States (2011). Case “Snyder v. Phelps”. Decision of the Supreme Court of the United States. 2-III-2011. 562 US 443.

Supreme Court of the United States (2018). Case “United States v. Microsoft Corp”. Appeal to the Supreme Court of the United States. 584 US. 138 S. Ct. 1186.

Svantesson, D. J. B. (2004). An Introduction to Jurisdictional Issues in Cyberspace. *Journal of Law and Information Science*. 15. 50-74.

United States Court of Appeals for the 9th Circuit (2006). Case “Yahoo! Inc. v. La Ligue Contre le Racisme et l’Antisemitisme”. Declaratory Judgment of 12-1-2006. 433 F.3d 1199.

Wilske, S. & Schiller, T. (1997). International Jurisdiction in Cyberspace: Which States May Regulate the Internet?. *Federal Communications Law Journal*. 50 (1), 117 178.

Xinmin, M. (2016). Key Issues and Future Development of International Cyberspace Law. *China Quarterly of International Strategic Studies*. 2 (1). 119-133. DOI: <https://doi.org/10.1142/S2377740016500068>